

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ
на гл. ас. д-р Марио Иванов

МОНОГРАФИИ:

1. М. Иванов. Сердика от Клавдий до Хадриан (Разкопки и проучвания, т. XLV). София (под печат, текст – 420 стандартни страници (1800 знака/ стр.), 174 образа, 37 табла).

Монографията изследва ранния период на възникване и първоначално развитие на Сердика въз основа на археологическата информация от археологическите проучвания в центъра на София през 2010-2012 г. във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2". Публикуван е археологическият материал от разкопките. Установена е стратиграфията и хронологията на обекта, която, на този етап от проучванията на Сердика, отразява трите начални периода в развитието на селището. Аргументирано е възникването на Сердика около 46 г. като римски военен лагер, който може да се свърже с помощната военна част *cohors I Itureorum* или вексилацио на легионите по лимеса. Вторият период от развитието на селището (между 68/69 и 110/112 г.) по-скоро показва цивилно население, което съставлява ядрото на бъдещия град, чийто начален етап на развитие може да се постави в третия период между 110/112 и 134/138 г. За всеки от трите хронологически периода са представени особеностите на планировката и строителната техника на отделните сгради, придружени с открития археологически материал. Анализът на археологическата информация позволява приблизителната локализация на военния лагер Сердика в северозападната четвърт на по-късния укрепен римски град. В следващите два периода се наблюдава неговото постепенно разрастване в източна южна и западна посока. Проследени са социо-икономическите характеристики на Сердика въз основа на анализирани находки.

СТУДИИ:

1. Ivanov, M. Function, Chronology and Urban Features of the Early Christian Cult Architecture in Serdica. – In: International Scientific Conference “The Basilica of St. Sofia during the Transition from Paganism to Christianity“, Sofia, March 11 – 13, 2014. Сердика – Средец – София, 7, 2018, 102 – 129. ISBN 978-619-00-0762-3.

Студията е пръв опит за комплексно разглеждане на раннохристиянската архитектура на Сердика. Въз основа на информацията за новооткритите базилики и критичен анализ на данните от предходни проучвания са предложени три периода в раннохристиянската история на Сердика. Всеки архитектурен паметник е разгледан и коментиран поотделно от гледна точка на неговата хронология. Представено е и авторското мнение върху периодите и хронологията на базиликата "Св. София", като един от най-сложните и значими паметници на раннохристиянската архитектура в България.

2. Иванов, М. Късноантични *latrinae* от *Serdica*. – Bulgarian e-Journal of Archaeology, 2016, 6.2, 203 – 231. ISSN 1314-5088. <https://be-ja.org/index.php/journal/article/view/be-ja-6-2-2016-203-231>

Студията публикува 6 латрини, открити при проучванията в Сердика във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2". Детайлно са проследени архитектурните и технически особености на съоръженията, техната хронология и локализация в обхвата на града и сградите в него. Разгледаните тоалетни са съотнесени към съществуващи типологични схеми. Проследени са пространствените зависимости на съоръженията, връзката им с публичните и частни сгради и социо-културните им особености.

3. Иванов, М. *Coena funebris* върху надгробните плочи от провинция Тракия. – В: К. Рабаджиев, Хр. Попов, М. Дамянов, В. Кацарова (ред.). Сборник в памет на академик Д. П. Димитров. София, 2013, 394 – 407. ISBN 978-954-9472-22-6.

Изследването е част от докторската дисертация на автора. Разгледани са надгробните паметници със сцена "погребално угощение" от провинция Тракия. Представени са стиловите, композиционни и иконографски особености на паметниците по райони, както и тяхната хронология. Проследени са влиянията върху римските надгробни релефи от по-ранните елинистически паметници. Предложена е символна и социална интерпретация на сцените.

4. Иванов, М. Надгробни плочи с релефни изображения от *Serdica* и хинтерланда на прехода към късната античност (последна четвърт на III в. – началото на IV в.). – В: Е. Пенчева (съст.). *Stephanos archaeologicos in honorem Stepcae Angelova (Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis, suppl. V)*. София, 2010, 375 – 404.

Студията представлява детайлно изследване на една обособена група надгробни плочи от Сердика и региона, датиращи от края на III - IV век. Разгледани са техните иконографски, стилови и типологични особености, въз основа на които е предложена хронология на паметниците. Особено внимание е отделено на символиката на използваните иконографски теми и тяхната промяна в края на римския период. Аргументирано е влиянието на по-ранните ателиета по лимеса и са локализираните ателиетата за тяхната изработка. Представен е детайлен анализ на символиката на изображенията и социо-културните особености на населението.

5. Иванов, М. *Puella vel mulier? Virgo vel uxor?* Гробни комплекси с една обеща от I – V в. – В: Е. Генчева (ред.). *Studia in honorem Alexandrae Dimitrova-Milcheva. Югоизточна Европа през античността VI в. пр. Хр. – VII в. сл. Хр.* 2008, 287 – 299. ISBN 978-954-92181-8-3.

Студията разглежда 87 гробни комплекса от България и съседните територии от периода I - V век, при които е регистрирана само една обеща. Анализирани са данните за полово-възрастовата принадлежност на погребаните и възможната им връзка с регистрирания обичай. Проследени са териториалните и хронологически параметри на разглеждания обичай и неговия възможен предримски произход. В заключение е установено, че носенето на една обеща може да се свърже основно с млади жени и като цяло може да се интерпретира като знак за социален статус на неомъжена жена. Символиката е характерна по-скоро за част от населението по-скоро в градските центрове.

6. Иванов, М. Конникът върху надгробните паметници от Долна Мизия и Тракия (I – IV в. сл. Хр.) – В: Д. Ботева-Боянова (съст.). Образ и култ в Древна Тракия. Аспекти на формирането на тракийския образен език. Велико Търново, 2006, 80 – 128. ISBN 954-775-604-4.

Студията разглежда 126 надгробни паметника от Долна Мизия и Тракия с изображение на конник. Проследени са типологичните, хронологически и иконографски аспекти на стелите, като последните са детайлно разпределени в иконографски схеми. Сред основните акценти на изследването е символната интерпретация на иконографската тема. Идентифицирани са няколко възможни идентификации на конната фигура: като знак за починало дете/ младеж, като знак за хероизиран покойник (най-често също младеж), като индикация за войник, като изображение на самия починал в различни варианти. Интерпретацията на релефите позволява диференцирано разглеждане иконографската тема, отразяващо по-скоро социално-статусната позиция на починалите, отколкото религиозни вярвания.

СТАТИИ:

1. Иванов, М. Римските мозайки – история и локално развитие. – В: М. Иванов, В. Кацарова, Т. Стефанова (ред.). Усет за разкош. Римски мозайки от България. София, 2019, 5 – 19. ISBN 978-954-9472-84-4, ISSN 2367-8860.

Статията представя обобщен поглед върху особеностите и развитието на римските мозайки от България. Проследени са стиловите промени в провинциалното мозаично изкуство в контекста на съвременните им тенденции. Процесите са илюстрирани със съответните находки от римските градове и вили от България.

2. Ivanov, M. Earthenware in private worship. Examples from Serdica. – Bulgarian e-Journal of Archaeology, 2017, 7.2, 245 – 260. ISSN 1314-5088. <https://be-ja.org/index.php/journal/article/view/be-ja-7-2-2017-245-260>

Публикуват се 10 находки на кадилници и тимиатериони от Сердика, систематизирани във формално-типологични схеми. Разгледани са техните хронологически и функционални параметри с акцент върху възможностите за контекстуална интерпретация и локализиране на домашни светилища и места за практикуване на култови действия и ритуали.

3. Ivanov, M. The “Felix” mosaic from Serdica. – Studia Academica Šumenensia 4, 2017, 181 – 201. ISSN 2367-5446.

Статията разглежда детайлно новооткрита мозайка от Сердика. Представена е техниката, стиловите особености и хронологията на паметника. Централното изображение на венец и въртящо се колело е интерпретирано като символично представяне на просперитета и благополучието на собственика на сградата.

4. Ivanov, M. Bodenmosaiken aus dem sog. Gebäude A6 bzw. Haus des Felix. – In: R. Pillinger, A. Lirsch, V. Popova (Hg.). Corpus der spätantiken und frühchristlichen Mosaiken Bulgariens. Wien, 2016, 288-295. ISBN 978-3-7001-7706-7.

Първична публикация в корпуса на раннохристиянските мозайки от България на мозайката "Felix", открита през 2011 г. при проучванията във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2".

5. Ivanov, M. Two Early Christian Basilicas in Serdica: New Archaeological Data. – In: O. Brandt, V. Flocchi Nicolai, G. Castiglia (eds.). Acta XVI Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae. Romae 22 – 28. 9. 2013. Citta del Vaticano, 2016, 394 – 404 (Studi di Antichita Cristiana LXVI). ISBN 978-88-85911-65-1.

Статията представя докладът, изнесен на XVI конгрес по християнска археология в Рим. Публикуват се две раннохристиянски базилики от Сердика. Установена е тяхната хронология и строителни периоди. За по-голямата и по-ранна от тях е предположена идентификация като епископската базилика на първия епископ на Сердика - Протоген.

6. Иванов, М. Викингска култова бравичка-амулет от София. – В: М. Даскалов и др. (ред.). Годишник на националния археологически музей, 13. In honorem professoris Violetae Volkova-Neševa ad multos annos. София, 2016, 259 – 261. ISSN 1310-7933.

Публикува се рядка находка на викингска култова бравичка от X - XI век, която свидетелства за присъствието на варяжки наемници в Средец - Трианица, вероятно във връзка с военните кампании на Василий II срещу Самуил.

7. Иванов, М. Херма с надписи от Сердика. – Археология, 2016, 1 – 2, 67 – 72. ISSN 0324-1203.

Статията публикува херма с два надписа на гръцки език от Сердика. Споменати са булеветите Арий Пап и Арий Луций, чието жилище е възможно да се идентифицира със сградата от римския период, проучена частично в централната част на обекта, проучен във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2".

8. Ivanov, M. The Site Of The Council Of Serdica: New Archaeological Evidence. – In: V. Vachkova, D. Dimitrov (eds.). Serdica Edict (311 AD): Concepts and Realization of the Idea of Religious Toleration. Sofia, 2014, 235 – 248. ISBN 978-954-378-102-7.

Статията дискутира една нова възможност за идентификация на мястото на провеждане на Сердикийския събор от 343 г. В резултат от новите археологически проучвания във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2" е разкрита частично апсидата на голяма базилика от началните десетилетия на IV век. Размерите и хронологията на сградата позволяват да бъде лансирано предположението за провеждане на събора в нея.

9. Иванов, М. Terra sigillata от Сердика. – Известия на националния археологически институт 41, 2013, 147 – 160. ISSN 0323-9535.

Статията публикува по-голямата част от откритата в Сердика керамика - terra sigillata. Находките са идентифицирани като импортни съдове от североиталийски и южногалски ателиета. В по-широк контекст откритата керамика е разгледана като

характерна част от археологическите комплекси, свързани с римската войска, което позволява да се лансира предположението за наличие на ранен римски лагер в Сердика през I век.

10. Иванов, М. Фрагмент от втори *vas diatretum* от Сердика. – Археология, 2013, 1, 107 – 113. ISSN 0324-1203.

Статията публикува фрагмент от *vas diatretum* от проучванията във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2". Представени са нови аргументи по отношение на технологията и функцията на тези луксозни съдове.

11. Иванов, М. *Insigne ingenuitatis* – ранноримска *bullā* от *Serdica*. – Археология, 2013, 2, 129 – 132. ISSN 0324-1203.

Публикува се интересен артефакт (капсула-амулет) от археологическите разкопки във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2". Разгледана е социално-статусната символика на подобни находки от ранноримския период, които се тълкуват като знак за свободно роден римски гражданин. Присъствието на подобни артефакти в ранните периоди от развитието на Сердика е важен индикатор за характера на населението.

12. Иванов, М. Социална и културна принадлежност в провинция Тракия според надгробните паметници. – В: Е. Паунов, Св. Филипова (съст.). ΠΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ. Изследвания в чест на Иля Прокопов от приятелите и учениците му по случай неговата 60-годишнина, Велико Търново, 2012, 743 – 760. ISBN 978-954-400-717-1.

Статията изследва социалните и културни аспекти на надгробната пластика от провинция Тракия. Разгледани са категориите социални връзки, професията и социалния статус на починалите, особеностите на именуването, етническата и културна идентичност на засвидетелстваните върху стелите и арите лица.

13. Иванов, М. Ранноримска есхара от Сердика. – Археология, 2012, 1, 76 – 81. ISSN 0324-1203.

Статията публикува откритата при археологически проучвания в центъра на София глинобитна структура с отпечатана украса - идентифицирана като вероятна част от есхара. Разгледани са хронологическите и културни параметри на същата в контекста на ранноримската провинциална култура.

14. Иванов, М. *Equites danuvini serdicenses*. Към въпроса за хронологията и разпространението на паметниците. – Археология, 2011, 2, 123 – 127. ISSN 0324-1203.

Статията публикува новооткрита оловна плочка с изображение на т. нар. Дунавски конници. Въз основа на иконографската идентичност на новите находки от проучванията в София е аргументирана хронологията на тези паметници от града и производството им в Сердика през IV век.

15. Иванов, М. Резултати от археологическите проучвания във връзка с изграждането на Метростанция 8 – II, София. – Паметници, реставрация, музеи, 3 – 4, 2011, 3 – 10. ISSN 1312-3327.

Статията представя за пръв път обзор на резултатите от мащабните проучвания през 2010-2011 г. във връзка с изграждането на метростанция "Сердика 2". Въз основа на резултатите е предположено възникването на Сердика към средата на I век като вероятен военен пост. Разгледани са и градоустройствените промени в проучвания участък, засягащи главните и второстепенни улици и тяхната хронология.

16. Иванов, М. Късноантичният балнеум под „Св. Георги“ в София – addenda et corrigenda. – Археология, 2010, 3 – 4, 123 – 128. ISSN 0324-1203.

Статията се концентрира върху функционалното дефиниране на архитектурния комплекс "Св. Георги" и отделните му компоненти, както и върху неговата хронология. Въз основа на нови паралели е аргументирана функцията му като балнеум, изграден към последната четвърт на IV век. За централното, кръгло, помещение е предложена идентификация като судаториум, а за двете странични пространства - като калдарии с апсиден солиум.

17. Иванов, М. Пръстенът на Amantus – *signum beneficiarii consularis*? – Археология, 2009, 3 – 4, 109 – 113. ISSN 0324-1203.

Статията разглежда интересен златен пръстен с надпис от колекцията на НАМ - София. Въз основа на гравирания върху пръстена символ и името на притежателя му са разгледани възможностите пръстенът да е принадлежал на бенефициарий консуларис или да е знак за принадлежност към религиозно общество.

18. Ivanov, M. Social Status and Cultural Identity in Roman Thrace (Grave stelae and altars). – Ancient West and East, 7, 2008, 135 – 150. ISSN 1783-8363.

Статията е част от докторската дисертация на автора, която разглежда социалните и културни аспекти на надгробните плочи и ари от Тракия (вж. № 13).

19. Иванов, М. *Elephantum ex musca!* За хронологията, периодизацията и функцията на късноантичния мавзолей в кв. Лозенец, София. – Археология, 2008, 1 – 4, 149 – 160. ISSN 0324-1203.

Статията е критичен преглед на мненията за хронологията и строителните периоди на късноантичния мавзолей, открит в кв. Лозенец, София. Въз основа на теренните наблюдения по време на проучванията, откритите монети и находки, както и паралели на плановото решение на сградата, е аргументирана неговата гробнична функция и изграждането му в последната четвърт на IV век.

20. Иванов, М. Археологически данни за чуждо етническо присъствие в Сердика през III – IV век. – В: Сердика – Средец – София. 2008, 4, 23 – 27. ISBN: 978-954-91061-3-8.

Статията разглежда няколко гробни съоръжения от източния некропол на Сердика. Особеностите на ориентацията на гробната яма, както и откритият инвентар, позволяват тяхното свързване с чуждо население, с възможен сарматски произход.

21. Иванов, М. Раннохристиянска гробница от източния некропол на Serdica. – Годишник на Националния археологически музей, 11, 2007, 123 – 143. ISSN 1310-7933.

Статията публикува голяма сводова гробница, открита пред западната фасада на базиликата "Св. София" в София. Въз основа на стратиграфската позиция на гробницата и открития монетен материал е предложена и хипотеза за изграждането на най-късната базилика "Св. София", с купол и трансепт, около средата на V век.

22. Иванов, М. Поморийската гробница в контекста на мавзолеите с центричен план в Римската империя. – Археология, 2007, 1 – 4, 32 – 37. ISSN 0324-1203.

Статията разглежда Поморийската гробница в контекста на римските императорски мавзолеи, чиито късни представители предоставят най-близки паралели за плановото и архитектурно оформяне на гробницата. Въз основа на приведените аналогии е предложена дата за поморийската гробница в началните десетилетия на IV век, най-вероятно по време на управлението на Константин Велики.

23. Ivanov, M., Topalilov, I. Two new Roman Grave Reliefs from Philippopolis. – Archaeologia Bulgarica, X, 2006, 1, 35 – 43. ISSN 1310-9537.

Статията публикува два нови паметника на надгробната пластика от Филипопол. В хода на техния анализ са предложени редица наблюдения върху стиловите и иконографски особености на Филипополските скулптурни ателиета от II - III век.

24. Шалганов, К., Иванов, М. Новооткрит късноантичен мавзолей в кв. Лозенец, София през 2001 г. – В: Ал. Димитрова-Милчева, В. Кацарова (ред.). Spartacus II. 2075 години от възстанието на Спартак. Трако-римско наследство. 2000 години християнство. Международен симпозиум 1 – 4 октомври 2002 г., гр. Сандански. Велико Търново, 2006, 314 – 324. ISBN-10: 954-775-553-6.

Статията представя основните резултати от разкопките на късноантичен мавзолей в кв. Лозенец, София, проучен под ръководството на авторите. Текстът е дело изцяло на К. Шалганов, като ръководител на разкопките и основен автор. Мнението на М. Иванов е отразено в отделна статия (вж. № 20).

25. Ivanov, M. A Late Roman Bronze Belt-Decoration from Serdica. – Archaeologia Bulgarica, IX, 2005, 2, 73 – 82. ISSN 1310-9537.

Публикува се бронзова коланна гарнитура от началото на IV век, открита в гроб от източния некропол на Сердика при проучвания под базиликата "Св. София". Въз основа на инвентара е изказано предположение, че гробът принадлежи на военно лице с нисък ранг, възможно федерат.

26. Иванов, М. Наблюдения върху местоположението и начините на издигане на римските надгробни стели и ари от провинция Тракия. – В: *Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis, Supplementum IV. Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmili Getov*. София, 2005, 333-342.

Статията разглежда възможностите за реконструкция на надземния изглед на гробните комплекси от римския период в Тракия. Наблюденията върху оформянето на долната част на стелите, както и върху наличието на следи от метални скоби позволяват да се предложат няколко варианта на закрепване на надгробните паметници: чрез вкопаване на долната част; чрез фиксирането ѝ в каменна основа; чрез закрепване върху предполагаема каменна стена, ограждаща гробното място; чрез по-сложна конструкция заедно с допълнителни елементи около гроба. За плочите с малки размери е допуснато закрепване върху каменна основа или към стена, ограждаща гроба.

27. Иванов, М. Римски саркофази без украса от Одесос. – Известия на народния музей – Варна. 2005, 41 (66), 9 – 17. ISSN 0324-0533.

Публикуват се няколко паметника от колекцията на РИМ - Варна - 4 капака и 1 корито от мраморни саркофази. Въз основа на морфологичните им белези е предложена дата за капаците, а анализът на мрамора позволява нови наблюдения върху импортната продукция на Проконесос в града и провинцията като цяло.

28. Ivanov, M. A *Vas Diatretum* from *Serdica*. – *Archaeologia Bulgarica*, 2004, 1, 51 – 57. ISSN 1310-9537.

Статията публикува стъкления съд с ажурна украса (*vas diatretum*), открит при разкопките на късноантичен мавзолей в кв. Лозенец, София. Детайлно е изследвана фигуралната декорация на съда, принадлежността му към разработените класификационни схеми за тези съдове и хронологията на находката.

29. Иванов, М. Надписът на стратега Διοϋζης Δημοσθένους. – *Археология*, 2004, 1 – 2, 83 – 86. ISSN 0324-1203.

Статията публикува нов вотивен паметник, посветен на Хера Сонкетене от стратега на стратегията Равнинна Дентелетика. Хронологията на надписа е в интервала между средата и третата четвърт на I век. Паметникът е разгледан в контекста на епиграфската информация за стратегийната организация в Тракия и нейните изменения. Направени са и наблюдения върху практиката за почитане на божества посредством оброчни плочи.

30. Иванов, М. Комплекс от ями и съоръжения от IV в. пр. Хр. в кв. Лозенец, София. – *Археология*, 2003, 2, 43 – 51. ISSN 0324-1203.

Публикувани са резултатите от проучения комплекс от късножелязната епоха в кв. Лозенец, София. Определена е датировката на комплекса около средата на IV в. пр. Хр. въз основа на няколкото фрагмента от импортна гръцка керамика. Откритите материали са единствените засега археологически свидетелства за племената трери и тилатеи, засвидетелствани в софийското поле през разглеждания период.

31. Иванов, М. Bononia. – В: Р. Иванов (ред.). Римски и ранновизантийски селища в България, II. София, 2003, 18 – 22. ISBN 954 - 91210 - 8 - 9.

Статията представя обобщен преглед на историческото развитие на Бонония според историческите, епиграфски и археологически данни.

32. Иванов, М. Almus. – В: Р. Иванов (ред.). Римски и ранновизантийски селища в България, II. София, 2003, 23 – 26. ISBN 954 - 91210 - 8 - 9.

Статията представя обобщени наблюдения върху историческото развитие и археологическите данни за кастела Алмус.

33. Иванов, М. Импортни саркофази от България II – III в. Производствени центрове, хронология и пътища на разпространение. – Годишник на Археологическия институт с музей, 2002, 2, 262 – 273. ISSN 1311-7548.

Статията разглежда импортните саркофази, открити в България. Дефинирани са няколко производствени центъра, чиято продукция е импортирана към Долна Мизия и Тракия: Атика, Проконесос и Докимейон във Фригия. За повечето паметници е предложена корекция на датировките. Разгледани са пътищата на разпространения на саркофагова продукция и влиянията на импортните изделия върху местното производство на саркофази.

34. Ivanov, M. Römische Sarkofage mit grosser Tabula Ansata aus Bulgarien – Datierung und Herkunft. – Archaeologia Bulgarica, 2001, 1, 45 – 51. ISSN 1310-9537.

Статията разглежда четири саркофага от Рациария и Дуросторум, украсени с голяма tabula ansata. Анализът на паметниците показва, че те следват декоративни модели от Проконесос. Предложени са и датировки за четирите екземпляра в съответствие с разработените схеми за саркофазите от Северна Италия.

Под печат:

1. Ivanov, M., Cholakova, A., Gratuze, B. Glass Furnaces from Serdica – an Example of Roman Practice of Glass Mixing. Acta of the 21st International Congress of AINHV, Istanbul 3rd - 7th September 2018 (in print).

Статията публикува две новооткрити пещи за стапяне и обработка на стъкло от Сердика. Въз основа на стратиграфската им позиция съоръженията са датирани към средата на III век. Двете пещи са от различен тип: едната е служела за стапяне на стъклената маса, а другата за нейното оформяне в изделия. Археометричният анализ (на А. Чолакова и Б. Гратюз) показва употребата на смесен изходен материал, индикиращ стапянето, както на суровинно стъкло, така и на части от счупени стъквени съдове. Въз основа на цялостния анализ на комплекса е допуснато, че пещите са използвани в кратък интервал от време и са служили за производство на прозоречно стъкло, най-вероятно за нужди, свързани с възстановяването на разрушените около средата на III век сгради.

Отзиви и рецензии:

1. Ivanov, M. Galina Fingarova. Die Baugeschichte der Sophienkirche in Sofia. Reichert Verlag, Wiesbaden, 2011, 209 S., 191 Tafeln. – Archaeologia Bulgarica, 2012, 3, 95 – 103. ISSN 1310-9537.

Рецензия на книгата на Г. Фингарова за базиликата "Св. София". Оценени са приносите на авторката за детайлното документиране и анализ на паметника, както и за приведените нови паралели по отношение на плановата схема и архитектурната форма на сградата. Детайлно е разгледана и критикувана археологическата аргументация за хронологията на базиликата и предхождащите я християнски сгради. Приведени са аргументи срещу предложената от Г. Фингарова дата на църквата в VIII век.

2. Ivanov, M. Anja Slawisch “Die Grabsteine der römischen Provinz Thracia. Aufnahme, Verarbeitung und Weitergabe überregionale Ausdrucksmittel am Beispiel der Grabsteine einer Binnenprovinz zwischen Ost und West”. Beier & Beran, Langenweißbach, 2007. – Archaeologia Bulgarica, 2011, 3, 97 – 102. ISSN 1310-9537.

Рецензия на монографията на А. Славич върху надгробните плочи от провинция Тракия. Детайлно са разгледани предложената от авторката типология на паметниците, датировка, регионални специфики, иконографски теми и ателиета. Отбелязана е известна непълнота в изворовия материал, наличието на смесване на типовете при някои паметници и липса на по-сериозно разработване на социо-културните аспекти на стелите.

3. Ivanov, M. Sven Conrad. Die Grabstelen aus Moesia Inferior. Untersuchungen zu Typologie, Chronologie und Ikonographie. Casa Libri, Leipzig, 2004. – Archaeologia Bulgarica, 2005, 1, 97 –100. ISSN 1310-9537.

Рецензия (на немски език) на монографията на С. Конрад върху надгробните плочи от Долна Мизия. В положителен аспект е оценена разработената от автора комплексна типология на паметниците и предложената хронология. Въпреки детайлния анализ на иконографските теми, е отбелязана известна непълнота при оценяването на символиката на част от изображенията, както и липсата на връзка между надгробния и вотивен релеф с конни изображения.

4. Иванов, М. Sven Conrad. Die Grabstelen aus Moesia Inferior. Untersuchungen zu Typologie, Chronologie und Ikonografie. Casa Libri, Leipzig, 2004. – Археология, 2005, 1, 205 – 209. ISSN 0324-1203.

Рецензия (на български език) на монографията на С. Конрад върху стелите от Долна Мизия (вж. № 3).

5. Втори международен симпозиум “2075 години от възстанието на Спартак, Трако-римско наследство, 2000 години християнство”, Сандански 1-4 октомври 2002 г. – Археология, XLIV, 2003, 1, 70-72.

Отзив за проведената в гр. Сандански международна конференция.